

Hợp tác văn hóa - xã hội - môi trường giữa Việt Nam với các nước tiểu vùng Mekong giai đoạn 2020-2030 và tầm nhìn đến năm 2045¹

Lộc Thị Thủy^(*)

Tóm tắt: Từ năm 2020 đến nay, thông qua cơ chế ASEAN - Mekong, Việt Nam đã thúc đẩy hợp tác với các nước tiểu vùng Mekong trong các vấn đề môi trường, xã hội và văn hóa. Quá trình hợp tác này giúp Việt Nam và khu vực phối hợp giải quyết nhiều vấn đề có liên quan trực tiếp đến lợi ích an ninh, kinh tế, chính trị của các nước. Tuy vậy, Việt Nam và các nước tiểu vùng Mekong cũng phải đối mặt với những khó khăn, thách thức nội tại như: an ninh nguồn nước, tội phạm xuyên biên giới, buôn bán ma túy ở khu vực và sự cạnh tranh nước lớn Mỹ - Trung đang ngày càng gia tăng. Bài viết tập trung phân tích chủ trương, chính sách và quá trình triển khai hợp tác của Việt Nam với các nước tiểu vùng Mekong về văn hóa, xã hội, môi trường nhằm đưa ra một số đánh giá và dự báo về chính sách này trong thời gian tới.

Từ khóa: Văn hóa, Xã hội, Môi trường, Việt Nam, Tiểu vùng Mekong

Abstract: Since 2020, through the ASEAN - Mekong mechanism, Vietnam has strengthened cooperation with the Mekong sub-regional countries in terms of environmental, social and cultural aspects. By virtue of that, the countries have coordinated to solve many issues directly related to their security, economic and political interests; they, however, also face such internal difficulties and challenges as water security, cross border crime, drug trafficking and the increasing competition between two major powers, the U.S. and China. The paper focuses on analyzing Vietnam's guidelines, policies and cooperation processes with other countries in the Mekong sub-region on culture, society and environment. Then, it gives some assessments and forecasts about this policy in the future.

Keywords: Culture, Society, Environment, Vietnam, Mekong Sub-region

Ngày nhận bài: 10/5/2024; Ngày duyệt đăng: 15/7/2024

¹ Bài viết là kết quả nghiên cứu của Đề tài cấp Bộ “Cạnh tranh địa chiến lược giữa Mỹ với Trung Quốc tại tiểu vùng Mekong trong bối cảnh mới”, do TS. Lộc Thị Thủy chủ nhiệm, Viện Nghiên cứu Châu Mỹ chủ trì, thực hiện năm 2023-2024.

^(*) TS., Viện Nghiên cứu Châu Mỹ, Viện Hàn lâm Khoa học xã hội Việt Nam;
Email: locthuymar@gmail.com

1. Mở đầu

Tiểu vùng Mekong là khu vực có vị trí địa chiến lược hết sức quan trọng đối với Việt Nam và các nước trong khu vực do nằm lọt giữa bán đảo Trung Ấn với hơn 4.000 km đường bộ tiếp giáp Trung Quốc, hơn 2.000 km tiếp giáp Ấn Độ và hơn 7.000 km đường bờ biển tiếp giáp biển Đông¹, vịnh Thái Lan và Ấn Độ Dương. Đây cũng là vùng biển có sự hiện diện của các hạm đội hải quân hùng mạnh nhất thế giới của Mỹ và Trung Quốc như: Hạm đội 7, Hạm đội Nam Hải, Bộ tư lệnh INDOPACOM. Do đó, trong quá trình hợp tác văn hóa, môi trường và xã hội giữa Việt Nam với các nước tiểu vùng Mekong, bên cạnh những cơ hội, kết quả đạt được cũng tồn tại nhiều khó khăn, thách thức.

Từ năm 2020 đến nay, Việt Nam đã phối hợp với các nước ở tiểu vùng Mekong là Lào, Campuchia, Thái Lan và Myanmar đưa ra sáng kiến hợp tác toàn diện giữa các nước trên mọi lĩnh vực, trong đó tập trung vào một số vấn đề như văn hóa, xã hội và môi trường nhằm có tiếng nói chung, thống nhất, nhất là trong bối cảnh khu vực đang phải đối mặt với các thách thức bên trong và bên ngoài từ các lĩnh vực này (Vu Thi Thu Ngan, 2022).

2. Chủ trương, chính sách của Việt Nam đối với tiểu vùng Mekong giai đoạn 2020-2030 và tầm nhìn đến năm 2045

Tại Hội nghị cấp cao tiểu vùng Mekong lần thứ 27, Việt Nam đã khẳng định sự cần thiết của việc hợp tác giữa các nước tiểu vùng nhằm thúc đẩy phát triển kinh tế, bảo vệ môi trường, chống biến đổi khí hậu (Đỗ Hương, 2023); đồng thời, coi hợp tác văn hóa là ưu tiên nhằm củng cố tình đoàn kết, mối quan hệ láng giềng hữu nghị với các nước tiểu vùng Mekong dựa trên 3 trụ cột chính là chính trị - ngoại giao - an ninh,

kinh tế và văn hóa - xã hội (Thông tấn xã Việt Nam, 2023b: 4). Trong đó:

2.1. Về văn hóa

Việt Nam ưu tiên thúc đẩy hợp tác với các nước tiểu vùng Mekong dựa trên sự tương đồng về văn hóa, sắc tộc, chủng tộc, tôn giáo. Đồng thời, phối hợp với các quốc gia có sự gần gũi về văn hóa như Trung Quốc, Ấn Độ, Indonesia, Malaysia nhằm xây dựng một không gian văn hóa đa dạng, giàu bản sắc ở tiểu vùng (Minh Vũ, 2021); phối hợp với các nước tiểu vùng Mekong phát triển các loại hình văn hóa truyền thống và các loại hình du lịch xuyên biên giới, coi đây là ngành kinh tế mũi nhọn của Việt Nam, tiểu vùng Mekong và các nước ASEAN; tăng cường thúc đẩy các hoạt động kết nối văn hóa xuyên biên giới giữa các dân tộc thiểu số của Việt Nam với các dân tộc thiểu số ở các nước láng giềng thuộc tiểu vùng Mekong; tăng cường thúc đẩy đối thoại văn hóa, đối thoại tôn giáo, đối thoại giữa các tộc người trên cơ sở giao lưu biên giới hữu nghị, ngăn chặn nguy cơ xung đột vũ trang, mâu thuẫn dân tộc từ các vấn đề người dân tộc thiểu số là thiểu số ở nước này nhưng đa số ở nước khác; hiện đại hóa văn hóa thông qua hợp tác công nghệ số với các nước trong khu vực, coi đây là công cụ để mở rộng hợp tác văn hóa giữa các quốc gia trong khu vực với Việt Nam (Thông tấn xã Việt Nam, 2023c: 3).

2.2. Về xã hội

Tăng cường hợp tác với các nước tiểu vùng Mekong để ngăn chặn tình trạng tội phạm có tổ chức, nhất là tình trạng buôn người xuyên biên giới giữa Việt Nam với các nước ở tiểu vùng; thúc đẩy hợp tác ngăn chặn tình trạng di cư tự do xuyên biên giới của các cộng đồng người dân tộc thiểu số Việt Nam sang các nước láng giềng và ngược lại (Migration Data Porta, 2022); đẩy mạnh hợp tác, triệt phá các loại hình tuyển dụng lao động bất hợp pháp trên mạng xã hội, đưa người lao động vào làm việc tại

¹ <https://greatermekong.org/about-greater-mekong-subregion>.

các sông bạc của các băng đảng tội phạm gốc Hoa. Từ năm 2023 đến nay, Việt Nam đã triển khai các hoạt động trong khuôn khổ sáng kiến “Sông Mekong an toàn”. Theo đó, phối hợp, đấu tranh có hiệu quả với các băng đảng tội phạm ma túy ở khu vực tam giác vàng, không để lãnh thổ Việt Nam và các nước tiểu vùng Mekong trở thành trạm chung chuyển ma túy từ khu vực Đông Nam Á ra châu Á và thế giới (Comolli and Rose, 2021); phối hợp với các nước Đông Nam Á, tổ chức quốc tế thuộc Liên Hợp Quốc như UNDP, UNHCR, FAO, ILO,... giải quyết vấn đề lao động, việc làm cho người lao động ở các nước tiểu vùng Mekong và các cộng đồng thiểu số ở các nước này, không để các tổ chức tội phạm và các băng đảng ma túy bất hợp pháp lôi kéo người dân tộc thiểu số tham gia vào các hoạt động buôn bán bất hợp pháp; tập trung giải quyết vấn đề Myanmar theo phương châm lấy hợp tác về an sinh xã hội thay cho đối đầu về chính trị và căng thẳng về an ninh (Thông tấn xã Việt Nam, 2022f: 6).

2.3. Về môi trường

Thúc đẩy hợp tác chia sẻ bền vững nguồn tài nguyên nước trên sông Mekong giữa các quốc gia trong khu vực, ngăn chặn chính sách ngoại giao nguồn nước (Mekong River Commission, 2021), chính trị nguồn nước của các nước lớn bên ngoài với tiểu vùng, nhất là từ Trung Quốc; tăng cường thúc đẩy hợp tác với các nước tiểu vùng để bảo vệ, khai thác có hiệu quả nguồn tài nguyên nước, môi trường trên sông Mekong, đảm bảo tính đa dạng sinh học của con sông này, chống lại tình trạng sạt lở bờ biển, mặn hóa, khô hạn ở hạ nguồn do không có lũ về từ thượng nguồn; phối hợp chính sách với các nước tiểu vùng, trong khuôn khổ Hội nghị lần thứ 28 các bên tham gia Công ước khung của Liên Hợp Quốc về biến đổi khí hậu (COP-28) đảm bảo tính bền vững của hệ sinh thái môi trường trong khu vực, giảm thiểu tình trạng biến đổi khí hậu ở các nước

hạ nguồn từ chính sách môi trường của các nước thượng nguồn; thúc đẩy hợp tác giữa Việt Nam với các nước tiểu vùng về mô hình nông nghiệp xanh, kinh tế sạch nhằm đảm bảo sự phát triển bền vững, hướng tới mục tiêu con người chung sống hài hòa với môi trường (Thông tấn xã Việt Nam, 2023a: 4).

3. Thực trạng hợp tác văn hóa - xã hội - môi trường giữa Việt Nam với các nước tiểu vùng Mekong thời gian qua

3.1. Về văn hóa

Trong giai đoạn từ năm 2020 đến nay, Việt Nam đã phối hợp với các nước tiểu vùng Mekong tổ chức thành công một số Hội nghị cấp cao và Hội nghị cấp Bộ trưởng nhóm các nước tiểu vùng Mekong¹, trong đó các vấn đề liên quan đến hợp tác văn hóa tiếp tục được coi là trọng tâm đề Việt Nam và các nước thúc đẩy hợp tác. Việt Nam và các nước tiểu vùng đã được UNESCO và các quốc gia đối tác (Pháp, Ấn Độ) hỗ trợ tài chính để phục chế các di sản văn hóa có nguồn gốc Ấn Độ giáo, Hindu giáo ở khu vực như khu di tích Tháp Chăm ở các tỉnh Quảng Nam, Khánh Hòa, Ninh Thuận, Bình Thuận của Việt Nam. Đồng thời xử lý những tồn tại trong việc phục hồi khu di chỉ văn hóa Ốc Eo ở Nam bộ và Cổ đô Yangon ở Myanmar.

Bộ Văn hóa, Thể thao và Du lịch Việt Nam đã phối hợp với Bộ Văn hóa của các nước tiểu vùng, nhất là Lào, Campuchia, Thái Lan tiến hành các hoạt động giao lưu văn hóa xuyên biên giới, giữa các cộng đồng thiểu số của các nước, như: Lễ hội văn hóa của người Khmer, lễ hội xuống

¹Hội nghị Bộ trưởng Những người bạn của Mekong (FOM) lần thứ nhất theo hình thức trực tuyến năm 2021; Hội nghị Bộ trưởng Ngoại giao Mekong - Lan Thương lần thứ 7 năm 2022 (Myanmar); Hội nghị cấp cao Ủy hội sông Mekong quốc tế lần thứ 4 năm 2023 (Lào); Hội nghị Bộ trưởng Ngoại giao hợp tác Mekong - Nhật Bản lần thứ 15 (MJC 15) và Hội nghị Bộ trưởng Ngoại giao hợp tác Mekong - Hàn Quốc lần thứ 12 (MKC12) năm 2024.

đồng của người Thái, tết của người Hmông nhằm ngăn chặn việc lợi dụng tôn giáo, tín ngưỡng để truyền đạo trái phép khiến an ninh của các nước bị ảnh hưởng. Bên cạnh đó, Chính phủ Việt Nam còn ký biên bản ghi nhớ với Chính phủ Campuchia, Lào, Thái Lan về ngăn chặn các tổ chức phản động sử dụng yếu tố văn hóa làm đòn bẩy, kích động các hoạt động chia rẽ dân tộc, gây bất ổn an ninh biên giới. Đồng thời, phối hợp với Bộ An ninh của các nước này tiến hành giao lưu, giải quyết các vấn đề xuyên biên giới giữa các địa phương vùng biên như: giữa các tỉnh Gia Lai, Đắk Lắk, Kon Tum của Việt Nam với các tỉnh Salavane, Sekong của Lào, các tỉnh Kratié, Mondulkiri của Campuchia; tỉnh Bokeo của Lào với tỉnh Chiang Mai của Thái Lan.

Việt Nam còn phối hợp với Lào, Campuchia tổ chức liên hoan văn hóa hữu nghị xuyên biên giới giữa các địa phương của ba nước, gồm: tỉnh Kon Tum (Việt Nam), tỉnh Attapeu (Lào) và tỉnh Ratanakiri (Campuchia). Các hoạt động này không chỉ giúp củng cố tình đoàn kết, hữu nghị giữa nhân dân ba nước mà còn mở rộng ảnh hưởng văn hóa của Việt Nam tới các nước phía Tây bán đảo Đông Dương (Thông tấn xã Việt Nam, 2022a: 5).

Các nước tiểu vùng Mekong và Việt Nam đã coi công nghệ thông tin là sức mạnh mềm, là công cụ kết nối giữa các nước, người dân trong khu vực với nhau thông qua Đề án văn hóa qua các miền di sản của ASEAN, Hành lang kết nối văn hóa Việt Nam - Lào - Thái Lan - Myanmar... góp phần thúc đẩy giao lưu văn hóa giữa các nước trong khu vực. Việt Nam còn phối hợp với các nước trong tiểu vùng phát triển Dự án công nghiệp điện ảnh Mekong.

3.2. Về xã hội

Tương tự lĩnh vực văn hóa, trong giai đoạn từ năm 2020 đến nay, Việt Nam đã tăng cường hợp tác với các nước tiểu vùng Mekong trong lĩnh vực xã hội, về phòng,

chống tội phạm có tổ chức, buôn bán người, buôn ma túy, lừa đảo lao động qua mạng xã hội, di cư bất hợp pháp. Bộ Công an Việt Nam đã phối hợp với Bộ Nội vụ Thái Lan, Bộ Nội vụ Campuchia và Bộ An ninh Lào để ngăn chặn các băng đảng buôn bán ma túy xuyên biên giới từ khu vực tam giác vàng, qua lãnh thổ các nước để đưa ma túy ra thị trường thế giới. Tội phạm ma túy ở đây chính là lý do khiến tình hình an ninh, xã hội ở các nước tiểu vùng Mekong trở nên phức tạp. Các băng đảng này cũng là nguồn gốc gây ra các hoạt động tội phạm có tổ chức, buôn bán người, di cư tự do ở khu vực Tây bán đảo Đông Dương, bán đảo Trung Ấn và Đông Nam Á (Thông tấn xã Việt Nam, 2022d: 4).

Từ năm 2021 đến nay, Bộ Công an Việt Nam đã phối hợp với các đơn vị ngang bộ phụ trách về an ninh của các nước tiểu vùng Mekong triệt phá hàng nghìn chuyên án ma túy lớn có nguồn gốc từ khu vực tam giác vàng, ở khu vực Đông Bắc Thái Lan, Tây Bắc Lào và Đông Bắc Myanmar (Ehrlich, 2021). Sông Mekong chính là một trong những kênh vận chuyển ma túy đến các trung tâm ma túy do người Hoa kiểm soát ở tiểu vùng Mekong như: Mongla ở Myanmar, Chiang Mai ở Thái Lan, Sihanoukville ở Campuchia.

Việt Nam còn phối hợp với Lào, Campuchia trấn áp các băng đảng tội phạm buôn bán người, cưỡng bức lao động, lừa đảo qua mạng, bắt giữ người trái phép, đánh bạc trực tuyến... Theo báo cáo của Bộ Nội vụ Campuchia (2023), các chiến dịch phối hợp của Bộ Nội vụ Campuchia với Bộ An ninh Lào và Bộ Công an Việt Nam đã triệt phá hơn 200 băng đảng tội phạm buôn người, giải cứu hơn 200 lao động người Việt Nam, hơn 600 lao động Campuchia, 300 lao động Lào bị cưỡng bức làm việc trái phép trong các casino ở Bavet, Phnom Penh, Sihanoukville (Campuchia), Bokeo, Boten (Lào), Chiang Mai (Thái Lan), và khiến các

băng đảng tội phạm phải chuyển hướng hoạt động tại các bang miền Bắc, miền Trung Myanmar như: Shan, Karen, Tachileik (Thông tấn xã Việt Nam, 2023f: 3).

Việt Nam cũng phối hợp với các nước tiểu vùng giải quyết vấn đề người thiểu số, nhất là người Hmông, Thái, Khmer di cư xuyên biên giới bất hợp pháp khiến an ninh của Việt Nam và các nước trong khu vực bất ổn. Đồng thời, ký kết các thỏa thuận dẫn độ với Thái Lan đưa các phần tử tội phạm lẩn trốn ở nước này về Việt Nam. Các lực lượng này không chỉ là nguồn gốc gây bất ổn ở Campuchia, Việt Nam mà còn ở cả các nước khác thuộc tiểu vùng Mekong do nhiều lao động trong số đó là các trùm tội phạm di cư sang để hoạt động. Theo báo cáo của Quỹ Immanuel về chống buôn người của Thái Lan (2023), các lực lượng an ninh của Thái Lan đã giải cứu 27 công dân của nước này khỏi các băng đảng buôn người gốc Hoa và giải cứu 100 công dân Trung Quốc bị bán cho các điểm lao động cưỡng bức ở Thái Lan, Campuchia và Lào (Thông tấn xã Việt Nam, 2023f: 3).

Việt Nam còn phối hợp với các nước tiểu vùng Mekong, các nước đối tác như Trung Quốc, Nhật Bản, Hàn Quốc, Mỹ... triển khai các dự án việc làm trong khuôn khổ hợp tác giữa ASEAN với Liên Hợp Quốc thuộc Chương trình hành động thiên niên kỷ giai đoạn 2020-2030, tầm nhìn đến năm 2045, giúp người dân tộc thiểu số của Việt Nam và các nước tiểu vùng có điều kiện tiếp cận các kênh thông tin chính thống, nâng cao hiểu biết về tội phạm, bình đẳng giới, buôn bán ma túy. Theo báo cáo của UNDP (tháng 01/2023), trong giai đoạn từ năm 2012 đến tháng 01/2023, thông qua sự hỗ trợ của Liên Hợp Quốc, Mỹ có hơn 100.000 người thiểu số ở các nước tiểu vùng Mekong được chuyển đổi nghề từ lao động truyền thống (nông nghiệp) sang các hoạt động công nghiệp, giáo dục và dịch vụ y tế (Thông tấn xã Việt Nam, 2023e: 4).

3.3. Về môi trường

Từ năm 2020 đến nay, Việt Nam với các nước tiểu vùng Mekong đã thúc đẩy hợp tác sâu rộng trong các vấn đề môi trường, chống biến đổi khí hậu dựa trên 4 nội dung hợp tác chính là: về (i) lương thực, năng lượng, nguồn nước; (ii) bảo vệ môi trường, du lịch, y tế và xóa đói giảm nghèo; (iii) bảo tồn bền vững nguồn tài nguyên nước, sử dụng nguồn nước Mekong bền vững; (iv) nắm vững thực trạng biến đổi nguồn nước và sự thay đổi sinh thái Mekong, đảm bảo sinh kế của người dân ven sông Mekong được ổn định (*VietnamNews*, 2023). Đồng thời, phối hợp triển khai các dự án phát triển nông nghiệp xanh, nhất là trồng lúa gạo nhằm đảm bảo sinh kế cho 65 triệu dân các nước tiểu vùng Mekong đang sinh sống dọc con sông này, đưa Mekong tiếp tục trở thành trung tâm xuất khẩu lương thực lớn nhất của thế giới trong thời gian tới (Thời sự VTV, 2023).

Việt Nam và các nước tiểu vùng duy trì được tính bền vững của sông Mekong đã góp phần làm cho khu vực duy trì được vị thế của mình khi trở thành trung tâm lớn nhất thế giới về xuất khẩu hồ tiêu, cao su, lúa gạo; biến đổi xanh, nông nghiệp sạch; phát triển nông nghiệp số; thúc đẩy hợp tác trong khuôn khổ COP-28 về chống lại sự suy giảm nguồn nước tại biển hồ và hạ lưu sông Cửu Long, giúp các nước tiểu vùng ngăn chặn chính sách “ngoại giao nguồn nước” mà Trung Quốc đang triển khai với khu vực (Thông tấn xã Việt Nam, 2022g: 9); phối hợp với Lào, Campuchia để các doanh nghiệp quốc phòng và tư nhân như Binh đoàn 15, 16, Tập đoàn Hoàng Anh Gia Lai,... được mở rộng các loại hình hợp tác nông nghiệp “4 nhà” với khu vực. Đồng thời, thúc đẩy chiến lược đưa tiểu vùng Mekong trở thành thị trường xanh, sạch trong tương lai để cạnh tranh với các doanh nghiệp của Mỹ, phương Tây, Trung Quốc có hiệu quả ở khu vực.

Bên cạnh kết quả đạt được như trên, quá trình triển khai chính sách của Việt Nam với các nước tiểu vùng Mekong về văn hóa, môi trường, xã hội cũng gặp một số khó khăn, thách thức. Cụ thể là:

(i) Hợp tác văn hóa giữa Việt Nam với các nước tiểu vùng Mekong đang phải đối mặt với vấn đề hội nhập văn hóa, văn hóa ngoại lai, khiến các mục tiêu phát triển bền vững văn hóa, bảo tồn văn hóa phải đối mặt với nhiều thách thức.

(ii) Vấn đề an sinh xã hội của các nước tiểu vùng Mekong, nhất là vùng dân tộc thiểu số gặp khó khăn, là cơ hội để các tổ chức tội phạm lôi kéo người dân tham gia nhằm gây bất ổn an ninh cho Việt Nam và các nước tiểu vùng.

(iii) Chính sách bảo vệ môi trường trên sông Mekong đang phải đối mặt với các thách thức từ sự cạnh tranh Mỹ - Trung. Đối với Mỹ, nước này muốn an ninh hóa vấn đề sông Mekong qua các hoạt động do thám vệ tinh quân sự và gây sức ép về an ninh với Trung Quốc. Còn Trung Quốc đang thúc đẩy mô hình trung tâm và vệ tinh với các nước tiểu vùng Mekong, hướng ưu tiên hợp tác về chính trị, chiến lược hơn là môi trường. Cách tiếp cận này của Trung Quốc khiến Việt Nam và các nước tiểu vùng gặp khó khăn trong việc giải quyết vấn đề môi trường.

(iv) Việt Nam và các nước trong tiểu vùng Mekong còn gặp khó khăn từ chính sách “ngoại giao nguồn nước” mà Trung Quốc đang triển khai với khu vực qua 3 trụ cột chính (chính trị - an ninh, phát triển kinh tế bền vững, trao đổi văn hóa và giao lưu nhân dân) và 5 lĩnh vực ưu tiên (kết nối, năng lực sản xuất, kinh tế xuyên biên giới, hợp tác nguồn nước, nông nghiệp và xóa đói giảm nghèo).

(v) Việc Trung Quốc thúc đẩy các dự án giao thông đường thủy trong khuôn khổ sáng kiến Giao thông chung trên sông Mekong với Thái Lan, Lào, Myanmar đã

làm cho tính đa dạng sinh học của con sông này bị ảnh hưởng nghiêm trọng. Theo báo cáo của Stimson (tháng 12/2022), trong giai đoạn 2000-2022, các chính sách nạo vét lòng sông của Trung Quốc đã làm cho 20 loài cá, hơn 30 loài thủy sản bị tuyệt chủng, gần 50 loài phải đối mặt với nguy cơ bị tận diệt do chính sách tận thu (Dẫn theo: Thông tấn xã Việt Nam, 2023c: 12).

4. Một số đánh giá

Mặc dù còn gặp nhiều khó khăn, thách thức, nhưng trong thời gian tới hợp tác mang tính chiến lược giữa Việt Nam với các nước tiểu vùng Mekong trong các lĩnh vực trên vẫn được duy trì ổn định bởi các yếu tố sau:

(i) Chiến lược hợp tác văn hóa, xã hội, môi trường giữa Việt Nam với các nước tiểu vùng Mekong phù hợp với mục tiêu phát triển thiên niên kỷ của Liên Hợp Quốc về phát triển bền vững, đi kèm với bảo vệ môi trường, giải quyết vấn đề việc làm tại các nước đang và chậm phát triển ở tiểu vùng Mekong trong đó có Việt Nam, phù hợp với Hiến chương ASEAN 2015 về phát triển văn hóa, xã hội bền vững, thân thiện với con người, hài hòa với môi trường và xu thế chung của nhân loại.

(ii) Chiến lược hợp tác này cũng phù hợp với các mục tiêu về bảo vệ môi trường, chống biến đổi khí hậu mà Liên Hợp Quốc đã thông qua tại COP-21-27; phù hợp với chiến lược của các quốc gia trong khu vực như: Chiến lược phát triển 10 năm của Thái Lan (2020-2030), Kế hoạch phát triển kinh tế 5 năm của Lào (2021-2026) và Kế hoạch phát triển quốc gia (2018-2023) của Chính phủ Hoàng gia Campuchia.

(iii) Chiến lược hợp tác này còn phù hợp với mục tiêu là đưa các nước tiểu vùng Mekong trở thành trung tâm sản xuất lúa gạo hàng đầu thế giới tại Hội nghị cấp cao Mekong lần thứ 29 (năm 2022); phù hợp với chiến lược thống nhất trong đa dạng về văn hóa mà ASEAN đã đề ra (năm 2015).

(iv) Hợp tác giữa Việt Nam với các nước tiểu vùng Mekong vẫn tiếp tục được thúc đẩy bằng các biện pháp song phương và đa phương nhằm thúc đẩy sự kết nối hiệu quả giữa các quốc gia trong khu vực trong các vấn đề xã hội, văn hóa, môi trường trong ngắn, trung và dài hạn, ngăn chặn nguy cơ các nước lớn sử dụng các diễn đàn đa phương để can thiệp vào nội tình khu vực thông qua các vấn đề an ninh truyền thống, phi truyền thống.

Tuy nhiên, chính sách này cũng gặp một số khó khăn như:

(i) Các bất ổn chính trị - xã hội tiếp tục gia tăng ở Myanmar khiến chính sách hợp tác về văn hóa giữa Việt Nam với các nước tiểu vùng Mekong đối mặt với nhiều thách thức lớn do mối quan hệ thân tộc xuyên biên giới giữa Việt Nam với khu vực rất chặt chẽ.

(ii) Chính sách đồng hóa về văn hóa của Trung Quốc với các nước tiểu vùng Mekong thông qua cộng đồng người Hoa, người lao động Trung Quốc nhập cư và các cơ chế khu vực, tiểu khu vực mà nước này đang thúc đẩy nhằm biến Mekong thành vùng ảnh hưởng của Trung Quốc.

(iii) Mỹ và các nước phương Tây đang thúc đẩy chính sách dân chủ nhân quyền thông qua cơ chế hợp tác với tiểu vùng Mekong.

(iv) Trong thực hiện chính sách môi trường trên sông Mekong, với Trung Quốc, vấn đề Mekong không chỉ liên quan đến lợi ích kinh tế đơn thuần của nước này ở khu vực Đông Nam Á mà còn liên quan đến sự cạnh tranh nước lớn Mỹ - Trung ở Đông Á - Thái Bình Dương và toàn cầu.

(v) Các băng đảng tội phạm gốc Hoa tiếp tục chi phối các hoạt động tội phạm ngầm ở các nước tiểu vùng Mekong.

5. Kết luận

Những chủ trương, đường lối, chính sách mà Việt Nam đề ra nhằm thúc đẩy hợp tác với các nước tiểu vùng Mekong về văn

hóa, xã hội, môi trường là rất rõ ràng và cụ thể. Nó cho thấy tầm nhìn, tư duy và cách tiếp cận mở của Việt Nam trong việc xây dựng một nghị trình Mekong thống nhất trong khuôn khổ cộng đồng văn hóa - xã hội ASEAN giai đoạn 2020-2030 và tầm nhìn đến năm 2045. Bên cạnh những kết quả đạt được, trong quá trình hợp tác, Việt Nam và các nước tiểu vùng Mekong cũng phải đối mặt với không ít khó khăn, thách thức đến từ cả bên trong và bên ngoài. Dù gặp những thách thức nhất định, nhưng trong thời gian tới sự hợp tác này vẫn sẽ được duy trì ổn định bởi nó phù hợp với các mục tiêu về bảo vệ môi trường, chống biến đổi khí hậu mà Liên Hợp Quốc đã thông qua tại COP-28 và phù hợp với chiến lược của các quốc gia trong khu vực □

Tài liệu tham khảo

1. Bộ Công an (2023), *Deputies Ministers of Public Security of Vietnam and Laos hold talks*, <https://en.bocongan.gov.vn/international-relations-cooperation/deputies-ministers-of-public-security-of-vietnam-and-laos-hold-talks-t9912.html>
2. Ehrlich, Richard S. (2021), *Shadowy Chinese casino magnate eyes a business empire in Laos*, <https://www.washingtontimes.com/news/2021/jul/20/shadowy-chinese-casino-magnate-zhao-wei-eyes-busin>
3. Đỗ Hương (2023), “Hội nghị thường niên lần thứ 27 của Nhóm công tác Tiểu vùng sông Mê Kông mở rộng về môi trường”, *Tạp chí Môi trường* ngày 02/11/2023, <https://tapchimoitruong.vn/su-kien-hoat-dong-27/hoi-nghi-thuong-nien-lan-thu-27-cua-nhom-cong-tac-tieu-vung-song-mekong-mo-rong-ve-moi-truong-29302>
4. Mekong River Commission (2021), *Water security in the Mekong and ASEAN key to a safe and sustainable*

- future, <https://www.mrcmekong.org/news-and-events/news/pr-20210824/>
5. Migration Data Portal (2022), *Migration data in South-eastern Asia*, <https://www.migrationdataportal.org/regional-data-overview/south-eastern-asia>
 6. Vu Thi Thu Ngan (2022), “The Mekong issue on ASEAN’s agenda and Vietnam’s middle-power diplomacy”, *Russian Journal of Vietnamese Studies*, 6 (1), pp.17–27, https://vietnamjournal.ru/2618-9453/article/view/105007/pdf_2
 7. Thông tấn xã Việt Nam (2022a), *Hai năm ra đời khái niệm Cộng đồng chung vận mệnh Trung Quốc - tiểu vùng Mekong*, Tài liệu tham khảo đặc biệt, số 341, ngày 30/12.
 8. Thông tấn xã Việt Nam (2022b), “*Chính trị nguồn nước*” của Trung Quốc thông qua hợp tác Mekong - Lan Thương, Tài liệu tham khảo đặc biệt, số 330, ngày 19/12.
 9. Thông tấn xã Việt Nam (2022c), *Liệu sông Mekong có trở thành biển Đông tiếp theo?*, Tài liệu tham khảo đặc biệt, số 311, ngày 30/11.
 10. Thông tấn xã Việt Nam (2022d), *Xã hội đen Trung Quốc hoạt động tự do trong Tam giác vàng của Lào*, Tài liệu tham khảo đặc biệt, số 288, ngày 07/11.
 11. Thông tấn xã Việt Nam (2022e), *Làn sóng dịch chuyển lao động bất hợp pháp từ Campuchia sang Lào và Myanmar*, Tài liệu tham khảo đặc biệt, số 304, ngày 23/11.
 12. Thông tấn xã Việt Nam (2022f), *Vai trò trung tâm của ASEAN trong kỷ nguyên mới chính trị cường quyền*, Tài liệu tham khảo đặc biệt, số 340, ngày 29/12.
 13. Thông tấn xã Việt Nam (2023a), *Đông Nam Á trong cuộc cạnh tranh địa chính trị nước lớn*, Tài liệu tham khảo đặc biệt, số 42, ngày 20/2.
 14. Thông tấn xã Việt Nam (2023b), *Báo cáo tình hình Đông Nam Á năm 2023*, Tài liệu tham khảo đặc biệt, số 43, ngày 21/2.
 15. Thông tấn xã Việt Nam (2023c), *Tính trung tâm của ASEAN trong kỷ nguyên chính trị quyền lực mới*, Tài liệu tham khảo đặc biệt, số 51, ngày 01/3.
 16. Thông tấn xã Việt Nam (2023d), *Làn sóng dịch chuyển lao động bất hợp pháp từ Campuchia sang Lào và Myanmar*, Tài liệu tham khảo đặc biệt, số 304, ngày 23/11.
 17. Thông tấn xã Việt Nam (2023e), *Cạnh tranh Mỹ-Trung ở Đông Nam Á nhìn lại năm 2022 và dự báo năm 2023*, Tài liệu tham khảo đặc biệt, số 2, ngày 04/01.
 18. Thông tấn xã Việt Nam (2023f), *Thấy gì qua chuyến thăm của Thủ tướng Campuchia tới Trung Quốc*, Tài liệu tham khảo đặc biệt, số 38, ngày 16/2.
 19. Thông tấn xã Việt Nam (2023g), *Vì sao kinh tế Việt Nam tăng trưởng mạnh?*, Tài liệu tham khảo đặc biệt, số 17, ngày 19/01.
 20. *VietnamNews* (2023), “Mekong River countries work together to build climate change-resilient ASEAN Community”, <https://vietnamnews.vn/politics-laws/1516418/mekong-river-countries-work-together-to-build-climate-change-resilient-asean-community.html>
 21. Virginia Comolli and Natasha Rose (2021), *China’s new silk road navigating the organized crime risk*, <https://globalinitiative.net/wp-content/uploads/2021/03/Chinas-New-Silk-Road-Navigating-the-Organized-Crime-Risk-GITOC.pdf>
 22. Minh Vũ (2021), *People-centered approach matters to subregion development in ASEAN: Vietnamese PM*, <https://hanoitimes.vn/people-centered-approach-matters-to-subregion-development-in-asean-vietnamese-pm-319426.html>